

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo@stm.fi

YHTEENVETO TEHYN LAUSUNNOSTA HALLITUKSEN UUDESTA ESITYSLUONNOKSESTA LAIKSI ASIAKKAAN VALINNANVAPAUDESTA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLOSSA

Tehy on antanut varsinaisen yksityiskohtaisiin kysymyksiin lausunnon sähköisellä Webropol-lomakkeella. Tässä lausuntoyhteenvedossa on koottuna Tehyn näkemykset tiivistetysti. Tehy edustaa maakuntien sote-palveluissa suurinta henkilöstöryhmää. Tehyn lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet Tehyn yhteistyöjäsenjärjestöt: Suomen Bioanalyttikoliitto, Suomen Ensihoitoalan Liitto, Suomen Kätilöliitto, Suomen Lastenhoitoalan Liitto, Suomen Mielenterveyshoitoalan Liitto, Suomen Röntgenhoitajaliitto, Suomen sairaanhoitajaliitto ja Suun Terveystenhuollon Ammattiliitto.

Yleistä

Tehy pitää tärkeänä, että sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmää koskeva uudistus toteutetaan alkuperäisten tavoitteiden mukaisena.

Sote-uudistuksessa on kysymys mittavasta muutoksesta, joka kohdistuu monelta osin toimivan ja kansainvälisesti eri mittareilla arvioiden kustannustehokkaaseen sote-järjestelmään. Tässäkin yhteydessä Tehy haluaa korostaa, että poliittisilla päättäjillä on vastuu kestävän ratkaisun löytämisestä, koska uudistus tehdään vuosikausiksi eteenpäin. Tämä edellyttää yli hallituskausien kestävää suunnittelutyötä.

Valinnanvapauden laajentamiseen liittyy useita riskejä, joten valinnanvapauden laajentaminen tulee tapahtua asteittain. Julkisia palveluja ei pitäisi avata markkinoille ilman kattavaa vaikutusarviointia ja kokemuksia pilotoinneista. Haluamme kiinnittää huomion erityisesti seuraaviin asioihin:

- Sote-uudistuksen alkuperäiset tavoitteet keskiöön
- Toimivaa erikoissairaanhoidtoa ei saa vaarantaa
- Henkilöstön asema ja tasa-arvo
- Koulutus ja osaaminen
- Johtaminen

Sote uudistuksen alkuperäiset tavoitteet keskiöön

Tehy pitää sote-uudistuksen keskeisimpinä mittareina sote-uudistukselle asetettujen alkuperäisten tavoitteiden toteutumista, henkilöstön osallisuutta ja osallistumista muutoksen eri vaiheissa ja eri tasoilla. Tämä edellyttää myös toimivaa yhteistoimintaa valmistelun kaikissa vaiheissa.

Tehy ei pidä mielekkäänä tavoitteena terveyspalveluiden kysynnän kasvattamista tai uusia monimutkaisia hallintorakenteita. Toiminnan tehostamiseksi tarvitaan työnjaon uudistamista; hoitaja- ja fysioterapeuttien itsenäistä vastaanottoa sekä rajatun lääkkeenmääräämisen laajentamista.

Toimivaa erikoissairaanhoidtoa ei saa vaarantaa

On määriteltävä selkeästi mitkä palvelut kuuluvat julkisesti rahoitettavan valinnan vapaudenpiiriin. Valinnanvapaus ei saa vaarantaa nykyisin hyvin toimivaa osaa palvelujärjestelmästä, kuten erikoissairaanhoidtoa tai koulutusvastuuta. On erittäin huolestuttavaa, että sote-keskusten suoran valinnan palveluihin esitetään siirrettäväksi myös erikoissairaanhoidon palveluita ja kiireetöntä leikkaustoimintaa. Esitys on ristiriidassa erikoissai-

raanhoidon työnjakoon ja keskittämiseen liittyvän asetuksen kanssa. Nyt lakiehdotuksessa esitetään, että näitä samoja tehtäviä voisivat asiakassetelillä tuottaa yksityiset palveluntuottajat. Tavoitteet keskittämisen hyödyistä katoavat.

Tämä vaarantaa nyt hyvin toimivan erikoissairaanhoidon toiminnan, erityisesti päivystystoiminnan ja kriisivalmiuden. Kilpailu osaajista voi johtaa erikoissairaanhoidon toiminnan heikkenemiseen nopeasti ja ennakoimattomasti jo ennen kuin se näkyy potilasturvallisuuden vaarantumisena.

Erikoissairaanhoidon päivystys- ja kriisivalmiuden turvaamiseksi asiakassetelin piiristä tulisi poistaa esityksen 24 § 1 momentin kohdat 8-11.

Henkilöstön asema ja tasa-arvo

Pidämme puutteena, että esityksen henkilöstövaikutusten arviointi oli niukkaa. Sosiaali- ja terveysalan työvoimasta yli 90 % on naisia. Henkilöstövaikutukset kohdistuvat siis erityisesti naisiin.

Lakiehdotuksesta on mahdotonta arvioida kuinka suuri osa julkisten palveluiden tuottamisvastuusta siirtyy yksityisten yritysten vastuulle ja mikä osa henkilöstövoimavaroista siirtyy pois julkiselta sektorilta. Muutoksen myötä tapahtuu joka tapauksessa useita satoja liikkeen luovutuksia, jolloin kuntien ja kuntayhtymien henkilöstö siirtyy maakuntien liikelaitoksiin ja mahdollisiin yhtiöihin.

Esitysluonnoksella on edelleen merkittäviä vaikutuksia sosiaali- ja terveyshuoltoalan ammattihenkilöstöön. Monituottajamalli ja erityisesti suoran valinnan palveluiden laajeneminen myös erikoissairaanhoidon palveluihin tulee näkymään muutoksina ammattihenkilöiden välisessä työnjaossa sekä työpaikkojen muutoksina ja kaotamisena.

Tiukka taloudellinen menokuri ja malli, jossa asiakas voi vaihtaa palveluntuottajaa 6 kuukauden välein johtaa siihen, että henkilöstön joustaa kysynnän mukaan: epätyypilliset työsuhteet (määräaikaisuudet, nollasopimukset, vuokratyö) lisääntyvät, jolla on useita negatiivisia vaikutuksia työntekijöihin esim. jatkuvat yt-menettelyt, lomautukset, irtisanomiset ja palkkavaikutukset. Palkkatasa-arvon kannalta on tärkeää, että tässä yhteydessä säädettään julkista sektoria vastaavasta palkkajulkisuudesta kaikille sote-palveluntuottajayrityksille. Niiden toimintaa rahoitetaan julkisista varoista eikä ole perusteltavissa, että palkkatiedot pysyisivät palkkasalaisuuden piirissä.

Pienten palveluntuottajien (asiakasseteli- ja henkilökohtaisen budjetin palveluntuottajat, itsenäiset ammatinharjoittajat) asema valinnanvapausmallissa on haasteellinen. Se voi pakottaa yhä useammin itsensä työllistämiseen, alihankintana tuotettavaan palvelutoimintaan ja jopa ns. pakkoyrittäjyyteen, jossa työntekijällä ei ole aitoja edellytyksiä kannattavaan yritystoimintaan. Myös osatyökykyisten asema sosiaali- ja terveysalan työmarkkinoilla heikkenee.

Tällä hetkellä erityistä huolta aiheuttavat kuntien ja kuntayhtymien paniikissa tekemät palvelujen ulkoistamiset tai yhteisyritysten perustaminen. Olisikin perusteltua säätää liikkeenluovutuksen pakottavasta periaatteesta niihin muutoksiin, joita jo tällä hetkellä tehdään organisaatioiden varautuessa sote-uudistukseen. Nyt iso osa sote-alan muutoksista jää automaattisen liikkeenluovutuksen ulkopuolelle työsopimuslain säännösten vaaraan ja lisää asiaan liittyviä riitoja.

Koulutus ja osaaminen

Esitetyllä monituottajamallilla on merkittävät vaikutukset myös alan koulutukseen, opiskelijoiden ohjaukseen sekä terveystieteelliseen tutkimus- ja kehittämistoiminnan järjestämiseen jatkossa. Terveystieteellinen koulutus-, tutkimus- ja kehittämistoiminta on merkittävä uusien toimintatapojen ja hoitoketjujen kehittämisessä sekä parhaan mahdollisen tiedon käytäntöön viemisessä. Kaikilla palveluntuottajilla tulee olla yhtäläinen vastuu ja velvollisuus työpaikoilla järjestettävän oppimisen tarjonnasta. Sosiaali- ja terveysalan tutkintojen tuottaman

osaamisen tulee jatkossakin vastata työelämän tarpeisiin eikä sitä saa vaarantaa valinnanvapausuudistuksessa. Muutoksessa henkilöstön riittävä jatkuva ammatillinen kehittyminen ja vetovoimaiset uramallit ovat tärkeitä alan vetovoimatekijöitä.

Johtaminen

Tehy korostaa muutoksissa monialaisen johtamisen merkitystä ja edellyttää, että organisaatioiden kaikilla tasoilla tulee olla hoitohenkilöstön johtamiseen koulutettuja hoitotyön johtajia. He tuntevat hoitohenkilöstön koulutuksen, työn sisällön ja sen kehittämistarpeet sekä asiakaslähtöisten palvelutuotannon. Ilman hoitotyön johtajien työpanosta sote-uudistus ei onnistu.

Lopuksi

Tehy on huolestunut valinnanvapauslainsäädännöstä johtuvien työelämän muutosten vaikutuksesta sote-alan vetovoimaisuuteen. Valinnanvapauslainsäädäntö ei saa lisätä henkilöstön epävarmuutta, kuormittuneisuutta, alentaa henkilöstömitoituksia eikä vähentää muutoksessa alaa tuntevien esimiesten määrää. Uusimpien työolotutkimusten mukaan sosiaali- ja terveysalan henkilöstö ja esimiehet ovat jo nyt muita aloja kuormittuneimpia.

Henkilöstön edustajilla on merkittävä rooli muutoksen hallinnassa ja työpaikkojen yhteistoiminnassa. Henkilöstön edustajien riittävä ajankäyttö on turvattava koko valmistelun ajan. Uusissa organisaatioissa on varmistettava työsuojelun organisointi ja vahva asema.

Henkilöstö ei voi olla säästöjen kohde!

Helsinki 15.12.2017

Millariikka Rytönen
Puheenjohtaja
Tehy ry

Kirsi Sillanpää
Yhteiskuntasuhde- ja kehittämisjohtaja
Tehy ry

Lisätietoja:

Yhteiskuntasuhde- ja kehittämisjohtaja Kirsi Sillanpää, kirsi.sillanpaa@tehy.fi
Kehittämispäällikkö Kirsi Markkanen, kirsi.markkanen@tehy.fi
Työympäristöasiantuntija Anna Kukka, anna.kukka@tehy.fi